

Utlåtande 2009:98 RVI (Dnr 327-214/2009)

Lag om valfrihet - tillämpning i Stockholms stads äldreomsorg

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande

1. Från och med 1 september 2009 används lagen om valfrihetssystem för upphandling av privata alternativ inom hemtjänst och vård och omsorgsboenden.
2. Kommunstyrelsen uppmanas att ta fram förfrågningsunderlag, genomföra annonsering, godkänna leverantörer och förvalta avtal enligt lagen om valfrihetssystem.
3. Kommunstyrelsen uppmanas att genomföra upphandling av ickevalsalternativ och akuthjälp för hemtjänst.
4. Kommunstyrelsen uppmanas att utveckla ett administrativt stödsystem för avtalsförvaltning enligt lagen om valfrihetssystem.
5. Kommunstyrelsen uppmanas att utveckla informationen på stadens webbsida angående förfarandet vid ansökningar enligt lagen om valfrihetssystem.

Under förutsättning att kommunfullmäktige beslutar enligt ovan beslutar kommunstyrelsen för egen del följande

1. Stadsdirektören ansvarar för att ta fram förfrågningsunderlag, genomföra annonsering, godkänna leverantörer och förvalta avtal enligt lagen om valfrihetssystem.
2. Stadsdirektören ansvarar för att genomföra upphandling av ickevalsalternativ och akuthjälp för hemtjänst.
3. Stadsdirektören ansvarar för att utveckla ett administrativt stödsystem för avtalsförvaltning enligt lagen om valfrihetssystem.

4. Stadsdirektören ansvarar för att utveckla informationen på stadens webbsida angående förfarandet vid ansökningar enligt lagen om valfrihetssystem.

Föredragande borgarrådet Ewa Samuelsson anför följande.

Ärendet

Den 1 januari 2009 trädde en ny lag om valfrihetssystem (LOV) i kraft i Sverige. Lagen skall utgöra ett alternativ till lagen (2007:1091) om offentlig upphandling (LOU) och kan bland annat tillämpas på omsorgs- och stödverksamhet för äldre och för personer med funktionsnedsättning samt på hälso- och sjukvårdstjänster.

I detta ärende föreslås justeringar i stadens sätt att hantera ramavtal inom äldreomsorgen för att anpassa förfarandet till den nya lagstiftningen. Förslagen innebär att stadsdirektören får ansvar för att ta fram förfrågningsunderlag, annonsera, godkänna leverantörer och förvalta avtal.

Den nya lagen kräver att staden har ett ickevalsalternativ för de brukare som inte vill välja utförare. I ärendet föreslås olika lösningar för ickevalsalternativet för hemtjänst och ledsagning samt för enstaka platser inom särskilda boenden. I det senare fallet föreslås ickevalsalternativet utses genom närhetsprincipen. Ickevalsalternativet för hemtjänst och ledsagning bör utses genom en särskild upphandling enligt LOU.

För att kunna hantera ansökningar och information om godkända leverantörer föreslås att staden beslutar om nya leverantörer vid fastställda tidpunkter under året. Avtalstiden föreslås sättas till ett år med möjlighet till sammanlagt 3 års förlängning utan att en ny ansökan behöver lämnas in. När ett avtal löper ut, eller om en leverantör inte blir godkänd har denne alltid möjlighet att ansöka på nytt.

En av de större förändringar som inträder i samband med LOV-systemet är att staden kommer att ha en mängd leverantörer med olika avtalstider beroende på när de kommer in i systemet. För att veta vilka leverantörer som finns, när deras avtal löper ut och när de behöver förlängas föreslås att ett administrativt stödsystem tas fram.

När nya utförare får möjlighet att komma in i valfrihetssystemet vid ett flertal tillfällen under året är det viktigt att staden har rutiner för att uppdatera

informationen i ”Jämför service” så att denna alltid är aktuell. Stadsdirektören föreslås få ansvar för att uppdatera informationen när nya utförare kommer in i systemet eller när några faller ifrån och att detta kopplas till det administrativa stödsystemet.

Beredning

Ärendet har beretts av stadsledningskontoret. Ärendet har remitterats till äldrenämnden samt till stadsdelsnämnderna Enskede-Årsta-Vantör, Farsta, Hässelby-Vällingby, Kungsholmen, Norrmalm och Östermalm. Kommunstyrelsens pensionärsråd har tagit del av ärendet den 14 april 2009. Ärendet har också remitterats till FAMNA, Almega, Kommunal, SACO, SKTF samt Vårdförbundet, avdelning Stockholm. Almega, SACO, SKTF och Vårdförbundet har inte inkommit med några remissvar.

Äldrenämnden ställer sig positiv till införandet av LOV, då detta medför att fler privata aktörer ges tillträde till marknaden. Äldrenämnden förvaltar idag stadsövergripande ramavtal avseende vård- och omsorgsboende, hemtjänst och liknande inom äldreomsorgen efter uppdrag av kommunstyrelsen. Äldrenämnden förutsätter att man även framöver kommer att genomföra upphandlingar enligt LOV på ett motsvarande sätt som görs idag enligt LOU. Äldrenämnden anser att hanteringen av ansökningarna och informationen kommer att öka och förordar därför att upphandlingar sker vid fyra tillfällen per år. Äldrenämndens bedömning är att förvaltningen och uppföljningen av avtal kommer att öka. Vissa verksamheter kommer även fortsättningsvis att upphandlas enligt LOU, vilket medför två parallella upphandlingssystem. För att kunna möjliggöra det utökade åtagandet vad avser upphandlingar anser äldrenämnden att ökade resurser bör tillföras verksamheten.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd ställer sig positiv till förslaget men vill även framhålla att det är viktigt att informationsflödet till förvaltningarna, om förändringar av villkor, krav och nya leverantörer, fungerar. Nämnden vill även påpeka att om det tillkommer fler aktörer på marknaden ökar antalet leverantörer att följa upp vilket medför behov av ytterligare resurser inom stadsdelsnämnderna. Nämnden anser att det är angeläget att information även lämnas på annat sätt än via ”Jämför service” eftersom andelen äldre som har tillgång till Internet är begränsad.

Farsta stadsdelsnämnd instämmer i stort i förslaget, men anser att det är viktigt att ytterligare utreda frågan om hur ickevalsalternativet inom hemtjänsten ska utses samt att säkerställa att kunderna får aktuell information om leverantörerna.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd ser positivt på förslaget att använda lagen om valfrihetssystem för upphandling av privata alternativ inom hemtjänst och vård- och omsorgsboenden. Nämnden ser möjligheter att även använda lagen för upphandling av tjänster inom andra verksamhetsområden som till exempel medicinsk fotvård. Nämnden ställer sig dock tveksam till att begränsa antalet ansökningstillfällen per år utan anser att leverantörer ska kunna anmäla sig löpande till systemet.

Kungsholmens stadsdelsnämnd ställer sig i stora drag bakom förslaget och ser positivt på de förenklingar som det innebär. Nämnden anser dock att förslaget om en särskild, upphandlad, akut utförare inte är det mest lämpliga sett ur den enskildes perspektiv utan att närhetsprincipen borde gälla även här. Nämnden vill också poängtera vikten av att biståndshandläggarnas roll även fortsättningsvis diskuteras då de idag får kritik för att styra den enskildes val. Nämnden instämmer i behovet och vikten av att upphandlade verksamheter följs upp, men konstaterar dock att för uppföljning fordras personella resurser och att de återkommande kraven på uppföljningar är motstridiga mot kravet på att nämnderna ska minska sin administration.

Norrmalms stadsdelsnämnd delar uppfattningen att stadens ambition måste vara att den absoluta merparten av de äldre ska göra ett aktivt val av utförare. Det är därför viktigt att den information staden tillhandahåller om olika leverantörer är lättillgänglig och utformad på ett sätt som gör att den enskilde kan jämföra de tjänster olika leverantörer erbjuder. Nämnden anser dock att staden ska avvakta med att upphandla det ickevalsalternativ, som krävs för att tillämpa den nya lagen, tills man ser hur marknaden utvecklar sig och i vilken utsträckning de äldre kommer att välja ickevalsalternativet. I avvaktan på detta anser nämnden att kommunens egenregiverksamhet ska utgöra ickevalsalternativet.

Östermalms stadsdelsnämnd är i stort sett positiv till förslaget och anser att staden bör nyttja de möjligheter som LOV medger. Det är positivt om ansökningsförfarandet kan bidra till att upphandlingsprocessen förenklas. Nämnden ser också positivt på att LOV ger utökade möjligheter för företag att etablera sig och verka inom bland annat äldreomsorgen. Fler utförare leder förhoppningsvis till att företagets innovationskraft ökar då utförarna ska konkurrera om brukaren med en god kvalitet. Nämnden ser gärna tydliga krav kring leverantörens tidigare erfarenhet inom området samt personalens utbildningsnivå då en god kvalitet på stöd- och hjälpinsatser många gånger är beroende av personalens kunskap, erfarenhet och förhållningssätt.

Kommunstyrelsens pensionärsråd har ingen erinran.

FAMNA är positiv till införandet av valfrihetssystem i Stockholms stads äldreomsorg. Att införa ett system där det inte råder någon priskonkurrens mellan leverantörerna utan där kvalitet och efterfrågan får styra stämmer väl överens med Famnas syn på vårdens inriktning och styrmekanismer. När ett så omfattande nytt system införs, får det naturligtvis också konsekvenser som behöver analyseras och bearbetas. Famna föreslår att Stockholms stad tillser att de verksamheter som arbetar både enligt LOU och LOV inte får konkurrensfördelar och ser över vilka konsekvenser det får med både priskonkurrens och kvalitetskonkurrens inom samma verksamhetsenhet och att man arbetar för att få enhetliga system. Famna föreslår vidare att ickevalsalternativet inte ska vara bundet till närmaste utförare utan att man i samförstånd med brukaren hittar bästa möjliga boende, och att Stockholms stad utreder möjligheten att i ett tidigare skede få ställa sig i kö till ett boende, för att på så sätt ha en större möjlighet att få komma till det boende man önskar när tiden är inne. Famna anser att kontinuiteten i relationen mellan hyresgästen och hyresvärden samt mellan vårdtagaren och vårdgivaren spelar en viktig roll för kvaliteten av insatserna i äldreomsorgen, och föreslår därför att man utvecklar ett system där den boende kan välja boende-/omsorgskedja i samma område och hos samma utförare.

Kommunal anser att uppföljning ska göras avseende kvalitet samt att sociala avgifter och skatter är betalda, att ickevalsalternativet ska vara i stadens regi, att det vid varje stadsdel måste finnas minst ett alternativ i stadens egen regi samt att alla anställda oavsett utförare ska ha rätt och möjlighet att påtala missförhållanden och vanskötsel, meddelandefrihet.

Mina synpunkter

Lagen om valfrihetssystem (LOV) är en välkommen reform och ligger väl i linje med de valfrihetssystem som staden redan har inom hemtjänst och vård- och omsorgsboenden för äldre.

Den bärande tanken bakom lagstiftningen är att mångfald ska gynnas så att den enskilde i högre utsträckning ska kunna välja utförare utifrån sina egna önskemål och behov samtidigt som det ska bli lättare för mindre aktörer att ta sig in på marknaden. Modellen kommer också att underlätta för ideella verksamheter att etablera sig.

Den nya lagen medger vissa förenklingar för såväl staden som leverantörerna. Till stora delar kan staden fortsätta att arbeta med samma organisation och samma rutiner som tidigare men i vissa delar behöver justeringar göras.

Valet är en möjlighet för den enskilde. Om någon har svårt att välja ska naturligtvis stadens tjänstemän i första hand hjälpa till att hitta den utförare som är bäst lämpad i det enskilda fallet. För den enskilde som av någon anledning ändå inte vill eller kan välja ska det finnas ett ickevalsalternativ. Staden har idag inget ickevalsalternativ i sitt valfrihetssystem och det finns en risk att ett uttalat ickevalsalternativ leder till att färre gör ett aktivt val. Det bör dock vara stadens ambition att den absoluta merparten av de äldre gör ett aktivt val med stöd av biståndshandläggaren, icke desto mindre måste ett ickevalsalternativ finnas. Ickevalsalternativet ska vara ett i förväg bestämt, kvalitativt fullgott alternativ. Det ska också vara konkurrensneutralt. När det gäller enstaka platser inom särskilda boenden föreslås ickevalsalternativet utses genom närhetsprincipen. Det boende som ligger närmast den äldres nuvarande bostad blir då ickevalsalternativet, oavsett regiform. Det är dock viktigt att betona att boendet också måste ha en passande inriktning för den äldre och att det finns klara riktlinjer för vad som sker om det inte finns en plats ledig i närmaste boende. För hemtjänst och ledsagning är närhetsprincipen inte tillämplig. I dessa fall bör en särskild upphandling enligt LOU göras för att utse ett ickevalsalternativ. I samma upphandling kan också ”akuttjänster” upphandlas. Även här bör framgå hur hantering ska ske om kapacitet saknas för att ta emot fler uppdrag hos den upphandlade leverantören.

Enligt LOV ska den upphandlande myndigheten lämna information till enskilda om samtliga leverantörer som myndigheten tecknat kontrakt med inom ramen för valfrihetssystemet. Informationen ska vara saklig, relevant, jämförbar, lättförståelig och lättillgänglig. Eftersom staden redan idag tillämpar valfrihet inom hemtjänst och vård- och omsorgsboenden finns redan utvecklade informationskanaler på detta område. Framför allt används ”Jämför service” på stadens hemsida för att sprida information till medborgarna. Det är också viktigt att staden tar fram tryckt material för dem som inte har tillgång till dator.

När nya utförare får möjlighet att komma in i valfrihetssystemet vid ett flertal tillfällen under året är det viktigt att staden har rutiner för att uppdatera informationen i ”Jämför service” så att denna alltid är aktuell. Uppdateringarna bör göras inom en viss tidsperiod efter godkännandet av nya leverantörer för att säkerställa att stadsdelsnämnderna vet när informationen uppdaterats.

Bilaga

Reservationer m.m.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden *Carin Jämtin* och *Roger Mogert* (båda s) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta följande

1. Föredragande borgarrådets förslag till beslut avslås
2. Lagen om valfrihet (LOV) ska inte tillämpas i Stockholms stad
3. Därutöver anföras följande.

Utgångspunkten för den nya Lagen Om Valfrihet (LOV) tycks vara åsikten att fler privata utförare är ett självändamål inom offentligt finansierad vård och omsorg. För Stockholms vidkommande tycks den fria etableringsrätten utgöra den huvudsakliga skillnaden jämfört med den nuvarande upphandlingen enligt LOU. Lagen fokuserar på villkoren för producentledet och varken på en mer kvalitativ äldreomsorg eller på en ökning av den verkliga valfriheten för medborgarna. Den fria etableringsrätten förväntas leda till ett kraftigt ökat antal företag inom exempelvis hemtjänst och ledsagning. Vi är för valfriheten men vi tror inte att valfriheten automatiskt ökar för att antalet utförare blir fler. En okontrollerad marknad med ett mycket stort antal utförare men med sinsemellan små skillnaderna ser vi snarare som en risk för kvaliteten och valfriheten.

Till detta kommer att granskningen och kontrollen av äldreomsorgen idag är bristfällig för att inte säga obefintlig. Den upphandling som idag sker enligt LOU ställer tillsammans med bland socialtjänstlagen krav på hur verksamheten ska bedrivas men stadens granskning av att så verkligen sker måste förstärkas. Fackförbundet Kommunals granskning av hemtjänstföretag i Nacka visar att många företag i denna bransch har annat än rent mjöl i påsen. Detta ska tas på allvar och måste få konsekvensen att uppföljningen och kvalitetsgranskningen förstärks. Det finns dock svårigheter med att på regelbunden basis granska verksamheten i ett mycket stort antal företag. Självklart medför granskningen en omfattande administration och kostnader. Om antalet utförare av hemtjänst och ledsagning kraft ökar, så ökar givetvis också kostnaderna för kontrollen.

Reservation anfördes av borgarrådet *Yvonne Ruwaida* (mp) enligt följande.

Jag föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar att

1. delvis bifalla utlåtandet
2. de som inte själva väljer hemtjänst eller ledsagning ska få ett kommunalt alternativ
3. därutöver anföras följande:

All vård och omsorg ska utgå från människors behov. Det är viktigt att understryka att det är innehållet och inriktningen på verksamheten i äldreomsorgen som är det centra-

la, inte driftsformen. Det är positivt med valfrihet inom äldreomsorgen och det är viktigt att det inte råder någon priskonkurrens mellan leverantörerna utan att det är kvalitet och efterfrågan som styr. Inom hemtjänsten bör brukarnas möjlighet till valfrihet ökas genom att de får större möjlighet att styra innehållet i insatserna.

Det är rimligt att de som inte aktivt väljer får ett kommunalt alternativ. De som inte själva väljer utförare av hemtjänst eller ledsagning ska få ett kommunalt alternativ. De som inte väljer äldreboende bör erbjudas ett kommunalt alternativ, men alternativet närhetsprincipen bör här inte uteslutas som en framtida princip. Det är viktigt att en ordentlig utvärdering görs av systemet efter en tid och att konsekvenserna analyseras och att förändringar som behövs görs.

När det gäller hemtjänst bör det finnas kommunala alternativ i varje stadsdel. Det är angeläget att staden behåller en stor del av äldreomsorgen i egen regi. Då kan kommunen garantera beställarkompetensen och se till att det finns tillgång till kommunalt drivna äldreboenden, hemtjänst och ledsagning till dem som vill ha det.

Reservation anfördes av borgarrådet *Ann-Margarethe Livh* (v) enligt följande.

Jag föreslår att kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta följande

1. Föredragande borgarrådets förslag till beslut avslås
2. Lagen om valfrihet (LOV) ska inte tillämpas i Stockholms stad
3. Därutöver vill vi framföra följande.

Äldreomsorg av hög kvalitet med stora möjligheter för brukarna att påverka innehållet säkras bäst genom att verksamheten är demokratiskt styrd, gemensamt ägd och drivs i icke-vinstdrivande syfte. Det mest angelägna för medborgarna är inte att fler företag ska kunna göra vinster på de äldres bekostnad utan att alla äldre ska få den omsorg som de behöver.

Det finns stora fördelar med att huvuddelen av äldreomsorgen drivs av kommunen t.ex. långsiktighet, demokratisk insyn och trygghet för personalen. Kommunen har inga vinstintressen som konkurrerar med kvalitetsarbetet. Istället för att utsätta brukare för de ständiga störningar, orosmoment och avbrott i utvecklingen som upprepade byten av utförare medför, kan personalen fokusera på att förbättra verksamheten. God kontinuitet är en viktig kvalitetsfaktor som svårligen kan säkras vare sig i upphandling enligt LOV eller enligt LOU.

Vi vill avbryta pågående dogmatiska konkurrensutsättning av äldreomsorgen som med nuvarande styre inte kommer att stoppas förrän all äldreomsorg drivs privat. Vi anser därför inte att Stockholms stad ska införa ytterligare ett verktyg för konkurrensutsättning och säger därför nej till att tillämpa Lagen om valfrihet i staden. LOV handlar om att privata aktörer ska ta över äldremarknaden och göra sig vinster på äldreomsorgen, vilket är fel väg att gå för att skapa trygghet, individualisering och reell valfrihet.

LOV är en frihetsreform för privata företag att inte behöva teckna kollektivavtal för sina anställda och att bedriva äldreomsorg utan den insyn som finns i kommunal verksamhet. Det är en frihet för privata företag att ha personal som inte har den yttrande- och meddelarfrihet som finns i den offentligt drivna omsorgen. Om tanken är att äldreomsorgen ska vara en attraktiv arbetsplats hade krav på kollektivavtal och meddelarfrihet tagits med LOV.

Om staden ändå inför LOV tar vi avstånd från att delegera beslut om förfrågningsunderlag till stadsdirektören, eftersom det leder till att makten över kvalitetsnivån i äldreomsorgen flyttas från förtroendevalda till tjänstemän. Vi tror inte att stadsdelsnämnderna kommer att få tillräckliga resurser för att klara de ökade kraven på verksamhetsuppföljningar som blir en följd av LOV. Samtidigt anser vi att det är oetiskt att lägga skattepengar på system som leder till mer administration, mindre insyn och ökade vinster på de äldres bekostnad. Vi är emot att skattepengar förs från landet som vinst till multinationella riskkapitalbolag med bas i skatteparadis. Även de som står bakom företagen måste granskas för att komma åt ekonomisk brottslighet i äldreomsorgen, det räcker inte enbart med att granska företaget.

För att garantera ett konkurrensneutralt ickevalsalternativ enligt LOV måste staden enligt vår mening ha kommunal omsorg i alla stadsdelsområden. Sveriges Kommuner och Landsting anser inte att det är konkurrensneutralt att företag får ha tilläggstjänster till skillnad från kommunalt drivna verksamheter. Lika villkor råder inte mellan privat och kommunalt driven äldreomsorg och utvecklingen går i helt fel riktning, där de som har råd kan köpa sig till en bättre vård och omsorg.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande

1. Från och med 1 september 2009 används lagen om valfrihetssystem för upphandling av privata alternativ inom hemtjänst och vård och omsorgsboenden.
2. Kommunstyrelsen uppmanas att ta fram förfrågningsunderlag, genomföra annonsering, godkänna leverantörer och förvalta avtal enligt lagen om valfrihetssystem.
3. Kommunstyrelsen uppmanas att genomföra upphandling av ickevalsalternativ och akuthjälp för hemtjänst.
4. Kommunstyrelsen uppmanas att utveckla ett administrativt stödsystem för avtalsförvaltning enligt lagen om valfrihetssystem.
5. Kommunstyrelsen uppmanas att utveckla informationen på stadens webbsida angående förfarandet vid ansökningar enligt lagen om valfrihetssystem.

Kommunstyrelsen beslutar för egen del följande

1. Stadsdirektören ansvarar för att ta fram förfrågningsunderlag, genomföra annonsering, godkänna leverantörer och förvalta avtal enligt lagen om valfrihetssystem.
2. Stadsdirektören ansvarar för att genomföra upphandling av ickevalsalternativ och akuthjälp för hemtjänst.
3. Stadsdirektören ansvarar för att utveckla ett administrativt stödsystem för avtalsförvaltning enligt lagen om valfrihetssystem.
4. Stadsdirektören ansvarar för att utveckla informationen på stadens webbsida angående förfarandet vid ansökningar enligt lagen om valfrihetssystem.

Stockholm den 27 maj 2009

På kommunstyrelsens vägnar:
STEN NORDIN

Ewa Samuelsson

Ylva Tengblad

Reservation anfördes av *Tomas Rudin, Roger Mogert, Teres Lindberg och Malte Sigemalm* (alla s) med hänvisning till reservationen av (s) i borgarrådsberedningen.

Reservation anfördes av *Stefan Nilsson* (mp) med hänvisning till reservationen av (mp) i borgarrådsberedningen.

Reservation anfördes av *Ann-Margarethe Livh* (v) med hänvisning till reservationen av (v) i borgarrådsberedningen.

Ersättaryttrande gjordes av *Per Ankersjö* (c) enligt följande.

Lagen om valfrihet (LOV) är ytterligare ett steg som alliansregeringen tar för att öka valfriheten inom offentlig service. Centerpartiet välkomnar lagen och anser följaktligen att den ska tillämpas i Stockholms stad.

ÄRENDET

Den 1 januari 2009 trädde en ny lag om valfrihetssystem (LOV) i kraft i Sverige. Lagen skall utgöra ett alternativ till lagen (2007:1091) om offentlig upphandling (LOU), och kan bland annat tillämpas på omsorgs- och stödverksamhet för äldre och för personer med funktionsnedsättning samt på hälso- och sjukvårdstjänster.

I detta ärende föreslås justeringar i stadens sätt att hantera ramavtal inom äldreomsorgen för att anpassa förfarandet till den nya lagstiftningen. Förslagen innebär att stadsdirektören får ansvar för att ta fram förfrågningsunderlag, annonsera, godkänna leverantörer och förvalta avtal.

Den nya lagen kräver att staden har ett ickevalsalternativ för de brukare som inte vill välja utförare. I ärendet föreslås olika lösningar för ickevalsalternativet för hemtjänst och ledsagning samt enstaka platser inom särskilda boenden. I det senare fallet föreslås ickevalsalternativet utses genom närhetsprincipen. Ickevalsalternativet för hemtjänst och ledsagning bör utses genom en särskild upphandling enligt LOU.

För att kunna hantera ansökningar och information om godkända leverantörer föreslås att staden beslutar om nya leverantörer vid fastställda tidpunkter under året. Avtalstiden föreslås sättas till ett år med möjlighet till sammanlagt 3 års förlängning utan att en ny ansökan behöver lämnas in. När ett avtal löper ut, eller om en leverantör inte blir godkänd har denne alltid möjlighet att ansöka på nytt.

En av de större förändringar som inträder i samband med LOV-systemet är att staden kommer att ha en mängd leverantörer med olika avtalstider beroende på när de kommer in i systemet. För att veta vilka leverantörer som finns, när deras avtal löper ut och när de behöver förlängas föreslås att ett administrativt stödsystem tas fram.

När nya utförare får möjlighet att komma in i valfrihetssystemet vid ett flertal tillfällen under året är det viktigt att staden har rutiner för att uppdatera informationen i ”Jämför service” så att denna alltid är aktuell. Stadsdirektören föreslås få ansvar för att uppdatera informationen när nya utförare kommer in i systemet eller när några faller ifrån och att detta kopplas till det administrativa stödsystemet.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 3 februari 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Stockholms stad har redan idag valfrihetssystem inom hemtjänst och vård- och omsorgsboenden för äldre. Den nya lagen om valfrihetssystem medger vissa förenklingar för såväl staden som leverantörer och staden bör därför överväga att nyttja de möjligheter som den nya lagen ger. Till stora delar kan staden fortsätta att arbeta med samma organisation och samma rutiner som tidigare men i vissa delar behöver justeringar göras, det är framför allt dessa som behandlas i detta ärende. I vissa fall lyfts också frågor som inte innebär någon förändring jämfört med idag, men som ändå är värda att poängteras för att skapa en övergripande bild av arbetet med valfrihet.

De verksamheter som staden erbjuder sina medborgare att välja bland drivs dels i egen regi, dels som entreprenad och slutligen i form av privata verksamheter. Den nya lagen om valfrihet innebär inga förändringar i stadens arbete med egen regi och entreprenader. Dessa verksamhetsformer behöver inte ansöka om att bli godkända i enlighet med LOV.

Organisation och ansvarsfördelning

Det är idag äldreförvaltningen som, på uppdrag av stadsdirektören, genomför stadens upphandlingar av leverantörer inom hemtjänst och ledsagning samt enstaka platser inom särskilda boenden.

Stadsledningskontoret ser ingen anledning att ändra på detta och föreslår därför att stadsdirektören får ansvar för att genomföra de justeringar som krävs i förfrågningsunderlag och arbetsprocesser för att staden ska använda LOV samt att stadsdirektören också uppmanas att annonsera valfrihetssystemet i enlighet med LOV, att godkänna utförare samt att förvalta de avtal som sluts med godkända utförare. Stadsdirektören kan, om så är lämpligt, ge äldreförvaltningen i uppdrag att genomföra arbetet.

Kommunfullmäktige kan besluta om ändrad ersättning till utförarna samt om övriga ändringar i t.ex. kvalitetskrav. Sådana beslut bör fattas i samband med att stadens budget beslutas. Genom att styra dessa beslut till ett tillfälle årligen ökar förutsebarheten för de utförare som finns i systemet och behovet av omförhandlingar och den administration som det innebär begränsas. Om sådana beslut fattas ska kommunstyrelsen vidta åtgärder genom att ändra stadens annons i databasen samt omförhandla avtalen med de utförare som redan finns i systemet. För att få ett konkurrensneutralt valfrihetssystem är det väsentligt att priser och andra förutsättningar för utförarna är desamma i stadens entreprenad-upphandlingar enligt LOU och för att bli godkänd enligt LOV.

Mindre ändringar av avtalsvillkor och kvalitetskrav, t.ex. beroende på ändrad lagstiftning, teknisk utveckling mm bör kunna beslutas av stadsdirektören inom det ansvar som kommunfullmäktige ger kommunstyrelsen i och med detta ärende.

För att kunna göra förändringar i kravnivåer och andra avtalsvillkor är det nödvändigt att ha en omförhandlingsklausul i avtalen.

Ickevalsalternativ

Den nya lagen kräver att kommunen som tillämpar lagen har ett ickevalsalternativ för de fall den äldre inte kan eller vill välja utförare.

Staden har idag inget ickevalsalternativ i sitt valfrihetssystem. Biståndsbedömaren lotsar alltid den äldre fram till ett val. Det finns en risk att ett uttalat ickevalsalternativ leder till att färre gör ett aktivt val. Det bör vara stadens ambition att den absoluta merparten av de äldre gör ett aktivt val med stöd av biståndshandläggaren, icke desto mindre måste ett ickevalsalternativ finnas. Enligt propositionen till lagen ska det finnas ett i förväg bestämt, kvalitativt fullgott alternativ för den som inte kan eller vill göra ett val. Det framgår också av texten i propositionen att ickevalsalternativet ska vara konkurrensneutralt.

Stadsledningskontoret föreslår olika lösningar för ickevalsalternativet för hemtjänst och ledsagning samt enstaka platser inom särskilda boenden. I det senare fallet föreslås ickevalsalternativet utses genom närhetsprincipen. Det boende som ligger närmast den äldres nuvarande bostad bör vara ickevalsalternativ, oavsett regiform (privat, entreprenad, kommunalt).

I det förra fallet, hemtjänst och ledsagning, är närhetsprincipen inte tillämpbar. I detta fall bör en särskild upphandling enligt LOU göras för att utse ett ickevalsalternativ. I samma upphandling kan också "akuttjänster" upphandlas. I vissa fall får den äldre ett akut behov av hemtjänst innan ett val hunnit göras. Det bör då finnas en särskilt utsedd utförare som tillgodoser dessa behov de första dagarna fram till den valda leverantören påbörjar sina insatser.

För att ge möjlighet för mindre aktörer att delta i en sådan upphandling, och för att säkerställa att det blir en ekonomisk bärighet i uppdraget bör upphandlingen paketeras i mindre geografiska områden, t.ex. stadsdelsområden. De leverantörer som deltar i denna upphandling kan också ansöka om att bli godkända enligt LOV. För att möjliggöra detta är det viktigt att kraven så långt som möjligt är desamma i båda fallen.

För att behålla en hög grad av aktiva val bör de berörda uppmuntras att förbereda sitt val i god tid genom att sätta sig in i de alternativ som finns innan en akut situation uppstår. Staden bör betona detta i sin information till invånarna.

Paketering av tjänsterna

I de upphandlingar som görs idag ryms hemtjänst och ledsagning inom ett förfrågningsunderlag medan enstaka platser är en separat upphandling. Detta bör vara en rimlig uppdelning även fortsättningsvis.

Stadsledningskontoret föreslår att stadsdirektören får besluta om paketering av tjänsterna.

Kvalitetskrav

Övergången till ett valfrihetssystem enligt LOV medför i sig inga förändringar i stadens kravnivåer jämfört med när upphandling sker enligt LOU. Staden har under ett antal år utvecklat de krav som ställs på utförarna och metoder har också utvecklats för att följa upp kraven under avtalstiden.

Stadsledningskontoret ser ingen anledning att revidera stadens krav i någon större omfattning. I samband med att ett förfrågningsunderlag tas fram inför LOV-annonsering kan dock vissa justeringar behöva göras för att förenkla ansökningsprocessen eller p.g.a. nya krav som beslutats av kommunfullmäktige i andra sammanhang. Det kan t.ex. gälla utbildningsnivåer för personal eller tekniska krav rörande dokumen-

tation och information. Att göra sådana justeringar av kraven bör ligga inom stadsdirektörens ansvar att ta fram förfrågningsunderlag och annonsera valfrihetssystemet.

Godkännandeprocess

För att kunna hantera ansökningar och information om godkända leverantörer föreslår stadsledningskontoret att staden beslutar om nya leverantörer vid fastställda tidpunkter under året.

Lagstiftningen syftar till att ge de leverantörer som vill komma in på marknaden större möjligheter att göra det när det passar dem utan att behöva vänta på en upphandling, det är därför troligt att staden skulle anses bryta mot lagen om den har endast något eller några möjligheter att komma in i systemet per år. Lagen stadgar dock att den upphandlande myndigheten ska ange i förfrågningsunderlaget inom vilken tid den kommer att fatta beslut om godkännande. Stadsledningskontoret tolkar denna bestämmelse som att det är möjligt för staden att, i förfrågningsunderlaget, ange ett antal tillfällen per år då beslut om nya leverantörer kommer att fattas.

Stadsdirektören föreslås få besluta om vilka dessa beslutstillfällen bör vara men de ska dock inte vara färre än fyra per år och de ska vara utspridda över året. För att staden ska kunna administrera de inkomna ansökningarna och göra erforderlig prövning föreslås det också framgå av förfrågningsunderlaget vid vilken tidpunkt en komplett ansökan måste ha kommit in för att beslutas vid ett visst tillfälle.

En skillnad mot en upphandling enligt LOU är att ansökningar enligt LOV kan kompletteras utan risk för att konkurrensen snedvrids. Detta innebär att staden kan vara mer generös med kompletteringar och förtydliganden än i en upphandling enligt LOU., detta hindrar dock inte att leverantörerna bör uppmanas att bifoga all relevant dokumentation till sin ansökan.

Prövningen av ansökningarna fortlöper enligt samma principer som en anbudsprövning enligt LOU med det undantaget att ingen värdering i enlighet med utvärderingskriterier görs. Om leverantören lever upp till stadens krav och bedöms kunna utföra tjänsterna i enlighet med vad som efterfrågas i förfrågningsunderlaget ska leverantören godkännas.

När beslut fattats om att en leverantör godkänns kan avtal slutas omedelbart. Den tio-dagarsfrist som tillämpas enligt LOU behöver inte iakttas. Om en leverantör inte blir godkänd ska den upphandlande myndigheten lämna upplysningar om hur rättelse söks. Leverantören måste söka rättelse inom tre veckor, detta påverkar dock inte valfrihetssystemet i övrigt eller godkännandet av andra leverantörer. En leverantör som inte blir godkänd kan också när som helst lämna in en ny ansökan till staden.

Avtalstider

När tjänster upphandlas enligt LOU ska avtalstiden anges i förfrågningsunderlaget. Oftast sker detta i form av en fastslagen avtalstid i kombination med ett eller två års förlängningsmöjlighet. När avtalstiden har löpt ut genomför den upphandlande myndigheten en ny upphandling. De leverantörer som vill finnas kvar som leverantör ska då lämna in ett nytt anbud.

När arbetet bedrivs i enlighet med LOV kan leverantörerna ansöka om att bli godkända löpande under året. En fastslagen avtalstid innebär att leverantörernas avtal

kommer att löpa ut vid olika tidpunkter. När avtalet är på väg att löpa ut kan den leverantör som är intresserad av att finnas kvar i systemet genast lämna in en ny ansökan om att bli godkänd. Ett nytt avtal kan då träda i kraft genast när det gamla löper ut.

Stadsledningskontoret föreslår att avtalstiden sätts till ett år med möjlighet till sammanlagt 3 års förlängning utan att en ny ansökan behöver lämnas in.

I detta sammanhang behöver rutiner utarbetas om hur kunden ska informeras om en leverantör blir utesluten ur systemet eller väljer att träda ur. Kunden måste också få tillräcklig tid att välja en ny utförare. Dessa rutiner bör framgå av förfrågningsunderlaget.

Uppföljning och hävning av avtal

Det är aldrig acceptabelt att vare sig kommunalt driven eller enskilt driven verksamhet gör sig skyldig till lagbrott eller brister i kvalitet. En god uppföljning är nödvändig som garant såväl för kvalitet som för ekonomiskt korrekt underlag när allt fler utförare bedriver kommunalt finansierad verksamhet.

Äldreförvaltningen genomför återkommande uppföljningar av nuvarande hemtjänstutförarnas seriositet i ekonomiskt och juridiskt hänseende samt kvaliteten i deras tjänster. Detsamma gäller för de utförare som tillhandahåller enstaka platser i särskilda boenden. I de fall där förvaltningen upptäckt brister i företagets verksamhet har djupare analyser gjorts och förvaltningen följer utvecklingen och undersöker möjligheterna att häva avtalen.

Stadsledningskontoret föreslår att stadsdirektören får i uppdrag att följa upp de leverantörer som godkänns enligt LOV. Arbetet med uppföljning bör utvecklas bl.a. avseende verktyg för att bedöma utförarnas kompetens och erfarenhet och staden föreslås vid behov häva avtal med utförare som inte lever upp till stadens kvalitetskrav eller som är oseriösa i ekonomiskt eller juridiskt hänseende. I detta sammanhang bör också påpekas att stadsdelsnämnderna har en viktig roll i kvalitetshänseende genom sin individuppföljning. Stadens nämnder behöver utveckla sitt samarbete så att brister som upptäcks i en del av organisationen sprids till alla berörda för fördjupade kontroller.

I samband med uppföljning av avtalen bör särskilt de utförare som inte har haft några kunder under en längre tid bevakas. Dessa bör särskilt tillfrågas om de önskar kvarstå som möjliga att välja. Om så inte är fallet bör parterna säga upp avtalet.

Behov av systemstöd

Övergången från upphandling enligt LOU till en LOV-process innebär vissa nya moment som kräver ett administrativt stöd för att staden ska kunna garantera kvaliteten i sitt arbete med valfrihet.

Kammarkollegiet har utvecklat en databas där valfrihetssystemen ska annonseras. Annonser länkas till den upphandlande myndighetens webb-sida där förfrågningsunderlag och eventuellt annat material ska finnas att tillgå. Detta kan lösas inom ramen för stadens ordinarie arbete med stockholm webb.

Lagen öppnar möjligheter för såväl elektroniska ansökningar som elektroniska kontrakt och annan elektronisk kommunikation så länge medlen för denna är ickediskriminerande, allmänt tillgängliga och möjliga att använda tillsammans med sådan

maskin- och programvara som i allmänhet används.

Det är troligt att de aktörer som finns på marknaden och som tillhandahåller elektroniska upphandlingssystem kommer att anpassa sina system till att kunna användas även inom LOV-arbetet. Fram till att sådant systemstöd finns kan staden ta fram förfrågningsunderlag i word-format och publicera detta i form av PDF-filer. Det är så staden arbetar idag i de flesta upphandlingar enligt LOU och det innebär därmed ingen förändring.

En av de större förändringar som inträder i samband med LOV-systemet är att staden kommer att ha en mängd leverantörer med olika avtalstider beroende på när de kommer in i systemet. För att veta vilka leverantörer som finns, när deras avtal löper ut och när de behöver förlängas krävs ett administrativt stöd.

Ett sådant system bör tämligen enkelt kunna konstrueras i t.ex. excel-format. Stadsdirektören bör få ansvar för att utveckla ett sådant stöd där också relevant och aktuellt underlag till Jämför service fångas.

Tilläggstjänster

I samband med den nya lagen om valfrihet föreslås inga förändringar i kommunernas kompetens avseende att sälja tilläggstjänster till de äldre. Det innebär att det, liksom tidigare, är möjligt för de privata utförarna att erbjuda tjänster som kompletterar det biståndsbeslut som den äldre har, medan detta inte är tillåtet för de kommunala utförarna.

Stadsledningskontoret föreslår ingen förändring av stadens hållning att de utförare som önskar erbjuda tilläggstjänster får kommunicera detta direkt till de äldre samt debitera kunden direkt. Staden varken kan eller bör ha en roll i detta.

Information och kommunikation

Enligt LOV ska den upphandlande myndigheten lämna information till enskilda om samtliga leverantörer som myndigheten tecknat kontrakt med inom ramen för valfrihetssystemet. Informationen ska vara saklig, relevant, jämförbar, lättförståelig och lättillgänglig.

Eftersom staden redan idag tillämpar valfrihet inom hemtjänst och vård- och omsorgsboenden har staden redan utvecklat informationskanaler på detta område. Framför allt används "Jämför service" på stadens hemsida för att sprida information till medborgarna. Den information som publiceras där och som lämnas till de äldre som ska välja torde uppfylla de krav som lagen ställer på informationen.

När nya utförare får möjlighet att komma in i valfrihetssystemet vid ett flertal tillfällen under året är det viktigt att staden har rutiner för att uppdatera informationen i "Jämför service" så att denna alltid är aktuell. Stadsdirektören bör få ansvar för att uppdatera informationen när nya utförare kommer in i systemet eller när några faller ifrån. Uppdateringarna bör göras inom en viss tidsperiod efter godkännandet av nya leverantörer för att säkerställa att stadsdelsnämnderna vet när informationen uppdaterats.

Förutom den information som lämnas till medborgarna behöver staden också informera de utförare som är intresserad av att erbjuda sina tjänster i valfrihetssystemen. I första hand sker detta genom annonsering i kammarkollegiets databas, men informa-

tion om systemen bör också finnas på stadens hemsida. På denna ska också förfrågningsunderlagen finnas som sedan länkas till annonsdatabasen. Stadsdirektören bör få ansvaret att utveckla informationen på hemsidan.

Eftersom lagstiftningen är ny och en delvis ny godkännandeprocess kommer att sjösättas är det rimligt att tro att det kommer att komma frågor från utförarna som staden inte har förutsett. För att besvara dessa på ett enkelt sätt bör en ”frågor och svar sida” utvecklas på hemsidan i anslutning till annan information om valfrihetssystemen.

Rättsmedel

Som tidigare nämnts kan en leverantör som inte godkänts söka rättelse i allmän förvaltningsdomstol. En ansökan om rättelse kan också avse att kraven i förfrågningsunderlaget eller stadens agerande i övrigt inte är i enlighet med LOV. Ansökan ska lämnas in till länsrätten och om den avser ett beslut att inte godkänna en leverantör ska den lämnas in inom tre veckor från det att myndigheten lämnade underrättelse om beslutet.

I ett meddelande om ett beslut att inte godkänna en leverantör ska det alltid finnas en hänvisning om hur rättelse söks.

Om en leverantör anser att han lidit skada på grund av att den upphandlande myndigheten inte följt bestämmelserna i LOV kan denna också vända sig till en allmän domstol och begära skadestånd. En sådan talan ska väckas inom ett år från det att den upphandlande myndigheten fattat beslutet.

BEREDNING

Ärendet har beretts av stadsledningskontoret. Ärendet har remitterats till äldrenämnden samt till stadsdelsnämnderna Enskede-Årsta-Vantör, Farsta, Hässelby-Vällingby, Kungsholmen, Norrmalm och Östermalm. Kommunstyrelsens pensionärsråd har tagit del av ärendet den 14 april 2009. Ärendet har också remitterats till FAMNA, Almega, Kommunal, SACO, SKTF samt Vårdförbundet, avdelning Stockholm. Almega, SACO, SKTF och Vårdförbundet har inte inkommit med några remissvar.

Innehållsförteckning

Sid

Äldrenämnden	
Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd	
Farsta stadsdelsnämnd	
Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd	
Kungsholmens stadsdelsnämnd	
Norrmalms stadsdelsnämnd	
Östermalms stadsdelsnämnd	
Kommunstyrelsens pensionärsråd	

Kommunal
FAMNA

Äldrenämnden

Äldrenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 21 april 2009 att överlämna äldreförvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som sitt yttrande över remissen: ”Lag om valfrihet – tillämpning i Stockholms stads äldreomsorg”.

Reservation anfördes av ledamoten Margareta Johansson (v), *bilaga*.

Reservation anfördes av vice ordföranden Leif Rönngren m.fl. (s) samt ledamoten Eivor Karlsson (mp), *bilaga*.

Äldreförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 30 mars 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Stockholms stad har redan idag valfrihetssystem inom hemtjänst, ledsagning, avlösning och vård- och omsorgsboenden för äldre. Den nya lagen om valfrihetssystem medger vissa förenklingar för såväl staden som leverantörer och staden bör nyttja de möjligheter som den nya lagen ger. Till stora delar kan staden fortsätta att arbeta med samma organisation och samma rutiner som tidigare men i vissa delar behöver justeringar göras, det är framför allt dessa som behandlas i detta ärende. I vissa fall lyfts också frågor som inte innebär någon förändring jämfört med idag, men som ändå är värda att poängteras för att skapa en övergripande bild av arbetet med valfrihet.

De verksamheter som staden erbjuder sina medborgare att välja bland drivs dels i egen regi, dels som entreprenad och slutligen i form av privata verksamheter. Den nya lagen om valfrihet innebär inga förändringar i stadens arbete med egen regi och entreprenader.

Organisation och ansvarsfördelning

Enligt reglementet för äldrenämnden ska nämnden förvalta stadsövergripande ramavtal avseende vård- och omsorgsboende, hemtjänst och liknande inom äldreomsorgen efter uppdrag av kommunstyrelsen. I uppdraget att förvalta ramavtalen ingår även att göra uppföljningar. Äldreförvaltningen förutsätter att förvaltningen även framöver kommer att arbeta med upphandlingar på ett motsvarande sätt som görs idag.

Det är idag äldreförvaltningen som, på uppdrag av stadsdirektören, genomför stadens upphandlingar av privata utförare inom hemtjänst, ledsagning och avlösning samt enstaka platser inom särskilda boenden enligt LOU. Inför varje upphandling har antalet upphandlade privata utförare inom hemtjänst, ledsagning och avlösning ökat.

Enligt stadsledningskontorets förslag har stadsdirektören rätt att fastställa förfrågningsunderlagen och att godkänna utförare. Äldreförvaltningen anser att förslaget är positivt, då det effektiviserar upphandlingsprocessen.

Syftet med LOV är att fler privata aktörer ska kunna komma in på marknaden. Anbud kommer att komma in kontinuerligt under året och behandlas och godkännas vid ett antal tidpunkter under året. En konsekvens av detta är att det administrativa arbetet kommer att öka.

Äldreförvaltningen administrerar och förvaltar även idag upphandlingar av privata utförare inom ledsagning och avlösning. Målgruppen består huvudsakligen av yngre personer under 65 år. Förvaltningen anser att det bör utredas om socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden är mer lämplig att genomföra dessa upphandlingar.

Ickevalsalternativ

Den nya lagen kräver att kommunen som tillämpar lagen har ett ickevalsalternativ för de fall den äldre inte kan eller vill välja utförare. Äldreförvaltningen anser att när det gäller boende så ska närhetsprincipen gälla, oavsett regiform. Vad avser hemtjänst och akuthjälp delar förvaltningen uppfattningen att upphandling bör ske via LOU. Förvaltningen delar uppfattningen att upphandlingen bör uppdelas geografiskt över staden.

Kvalitetskrav

Övergången till ett valfrihetssystem enligt LOV medför i sig inga förändringar i stadens kravnivåer jämfört med när upphandling sker enligt LOU. Äldreförvaltningen har tillsammans med stadsledningskontoret under ett antal år utvecklat de krav som ställs på utförarna och metoder har också utvecklats för att följa upp kraven under avtalstiden.

Förfrågningsunderlag

Äldreförvaltningen har för upphandling enligt LOU fyra olika förfrågningsunderlag - ett avseende privata utförare inom hemtjänst, ett för privata utförare ledsagning och avlösning, ett för enstaka platser på vård- och omsorgsboenden samt ett för korttidsvård och profilboenden. Vad avser verksamheter som inte ingår i ett valfrihetssystem kommer dessa upphandlingar fortsättningsvis även att ske enligt LOU som t.ex. korttidsvård utomlands, korttidsvård och profilboenden.

Vid övergång till LOV måste det fortfarande vara tre olika förfrågningsunderlag beroende på verksamhet.

Enligt stadsledningskontorets förslag ska annonsering enligt LOV ske den 1 september 2009. Detta medför att förfrågningsunderlag enligt LOV och LOU för ickevalsalternativ ska vara klara tills dess. Äldreförvaltningen kommer i samarbete med stadsledningskontoret att ta fram dessa förfrågningsunderlag. Mycket av de krav som framgår i LOU:s förfrågningsunderlag bör även kunna vara giltiga i förfrågningsunderlaget för LOV.

Vad som behöver kompletteras vid upphandling enligt LOV är bl.a. att fastställa vid vilka tidpunkter under året olika aktiviteter ska ske. Vid vilka tidpunkter ska anbud lämnas in, från när gäller godkända utförare m.m.

Godkännandeprocess

För att kunna hantera ansökningar och information om godkända leverantörer föreslår stadsledningskontoret att staden beslutar om nya leverantörer vid fastställda tidpunkter under året. Hanteringen av ansökningarna och informationen kommer att öka och därför förordar äldreförvaltningen att upphandlingar vid fyra tillfällen per år är mest lämpligt.

Avtalstider

När tjänster upphandlas enligt LOU ska avtalstiden anges i förfrågningsunderlaget. Oftast sker detta i form av en fastslagen avtalstid i kombination med ett eller två års förlängningsmöjlighet. Idag gäller för hemtjänst, ledsagning och avlösning avtalstid på ett år med möjlighet till förlängning ett plus ett år. Vad avser enstaka platser på vård- och omsorgsboenden är avtalstiden två år med två plus två års förlängningsmöjlighet. Förvaltningen anser att motsvarande avtalstider avseende LOV bör kunna tillämpas.

De avtal som äldreförvaltning idag förvaltar enligt LOU och som berörs av övergången till LOV löper ut enligt följande:

- Hemtjänst, ledsagning och avlösning den 31 mars 2010.
- Enstaka platser på vård- och omsorgsboenden den 30 juni 2010 om avtalet inte förlängs.

Övergången från LOU till LOV gäller enligt ovanstående om inte den privata utföraren väljer att omfattas av LOV innan det befintliga avtalet går ut. Detta medför att upphandling enligt LOV kommer att ske innan befintliga avtal löper ut, vilket innebär förvaltning av två parallella avtal med olika krav. Detta är resurskrävande och därför anser äldreförvaltningen att det är en fördel om flertalet av de privata utförarna väljer upphandling enligt LOV.

Uppföljning och hävning av avtal

Det är aldrig acceptabelt att vare sig kommunalt driven eller enskilt driven verksamhet gör sig skyldig till lagbrott eller brister i kvalitet. En god uppföljning är nödvändig som garant såväl för kvalitet som för ekonomiskt korrekt underlag när allt fler utförare bedriver kommunalt finansierad verksamhet.

Äldreförvaltningen genomför idag återkommande uppföljningar av nuvarande hemtjänstutförare och utförare som tillhandahåller enstaka platser i särskilda boenden vad avser seriositet i ekonomiskt och juridiskt hänseende samt kvaliteten i deras tjänster.

Äldreförvaltningen har utvecklat uppföljningen av de upphandlingar äldrenämnden idag administrerar. Förvaltningen anser att olika modeller och metoder för uppföljning bör vidareutvecklas för att garantera en god vård och omsorg för den äldre.

Behov av systemstöd

Övergången från upphandling enligt LOU till en LOV-process innebär vissa nya moment som kräver ett administrativt stöd för att staden ska kunna garantera kvaliteten i sitt arbete med valfrihet.

Äldreförvaltningen instämmer i att administrationen av upphandlingarna och avtalen kräver systemstöd. En skillnad med LOV är att staden kommer att ha ett stort antal utförare, vilka kommer att ha olika avtalstider beroende på när de blev godkända.

Äldreförvaltningen har i uppdrag att i samarbete med stadsledningskontoret utveckla ett administrativt stödsystem för avtalsförvaltning.

Tilläggstjänster

I samband med den nya lagen om valfrihet föreslås inga förändringar i kommunernas kompetens avseende att sälja tilläggstjänster till de äldre. Det innebär att det, liksom tidigare, är möjligt för de privata utförarna att erbjuda tjänster som kompletterar det biståndsbeslut som den äldre har, medan detta inte är tillåtet för de kommunala utförarna.

Äldreförvaltningen delar stadsledningskontorets uppfattning om att ingen förändring av förhållningssättet till tilläggstjänster bör genomföras. De brukare som önskar tilläggstjänster får göra upp med den privata hemtjänstutföraren om detta och utföraren debiterar den enskilde direkt för eventuella tilläggstjänster.

Information och kommunikation

Enligt LOV ska den upphandlande myndigheten lämna information till enskilda om samtliga leverantörer som myndigheten tecknat avtal med inom ramen för valfrihetssystemet. Informationen ska vara saklig, relevant, jämförbar, lättförståelig och lättillgänglig.

Eftersom staden redan idag tillämpar valfrihet inom hemtjänst, ledsagning, avlösning och vård- och omsorgsboenden har staden redan utvecklat informationskanaler på detta område. Framför allt används "Jämför service" på stadens hemsida för att sprida information till medborgarna. Äldreförvaltningen anser att den information som publiceras och som lämnas till den äldre som ska välja ska uppfylla de krav som lagen och staden ställer på informationen.

En viktig funktion för äldre är att rätt information finns vad avser utförarna. Detta blir särskilt viktigt då nya utförare godkänns och andra faller ifrån vid ett flertal tillfällen under året. Detta ställer extra stora krav på att uppdateringar sker snabbt i t.ex. Jämför service så att informationen alltid är aktuell.

Ekonomiska konsekvenser

Syftet med införandet av LOV är att fler privata utförare ska komma in på marknaden. Detta innebär att äldreförvaltningen får ökad administration och förvaltning av avtal. Detta gäller såväl själva upphandlingsförfarandet som uppföljningar.

Vad avser uppföljningar anser förvaltningen att olika modeller och metoder för uppföljning bör vidareutvecklas för att säkerställa såväl den verksamhetsmässiga kvaliteten som seriositeten hos utförarna i ekonomiska och juridiska hänseenden.

Därutöver kommer vissa verksamheter som inte ingår i valfrihetssystemet att fortsättningsvis även upphandlas enligt LOU. En konsekvens av detta är att förvaltningen kommer att administrera och förvalta två olika upphandlingsprocesser. Detta är resurskrävande och därför anser förvaltningen att ett stödsystem är nödvändigt för att kunna administrera och förvalta avtalen. För att kunna möjliggöra det utökade åtagandet vad avser upphandlingar anser äldreförvaltningen att ökade resurser bör tillföras verksamheten.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 23 april 2009 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Reservation anfördes av ledamöterna Mervi Mäkinen Andersson, Lennart Pöppel, Sonja Mogert, tjänstgörande ersättaren Arne Ahlström (alla s), Rosa Lundmark (v), *bilaga*.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 15 mars 2009 har i huvudsak följande lydelse.

I tjänsteutlåtandet/remissen enligt bilaga redovisar stadsledningskontoret sitt förslag till tillämpning av lagen.

Förvaltningen har valt att kommentera följande:

Organisation och ansvarsfördelning

Det är idag äldreförvaltningen som, på uppdrag av stadsdirektören, genomför stadens upphandlingar av leverantörer inom hemtjänst och ledsagning samt enstaka platser inom särskilda boenden. Stadsledningskontoret ser igen anledning att ändra på detta och föreslår därför att justeringar i stadens sätt att hantera ramavtal inom äldreomsorgen sker för att staden ska använda LOV. Förslaget innebär att stadsdirektören får ansvar för att ta fram förfrågningsunderlag, annonsera, godkänna leverantörer och förvalta avtal.

Förvaltningen anser att det är positivt att staden centralt fortsätter att ha uppföljningsansvar för kommersiella och kvalitativa krav.

Kommunfullmäktige kan besluta om ändrad ersättning till utförarna samt om övriga ändringar i t.ex. kvalitetskrav. Förvaltningen instämmer i att sådana beslut bör fattas i samband med att stadens budget beslutas.

ickevalsalternativ

Den nya lagen kräver att staden har ett ickevalsalternativ för de brukare som inte vill välja utförare. För hemtjänst och ledsagning föreslås stadsledningskontoret att ickevalsalternativet bör utses genom upphandling enligt LOU och i samma upphandling kan även akuttjänster upphandlas. För enstaka platser inom särskilda boenden föreslås ickevalsalternativet utses genom närhetsprincipen. Det boende som ligger närmast den äldres nuvarande bostad bör vara ickevalsalternativ, oavsett regiform. Förvaltningen anser att det bör framgå hur hantering ska ske om kapacitet saknas för att ta emot fler uppdrag hos det närliggande boendet.

Förvaltningen gör tolkningen att endast **ett** ickevalsalternativ per stadsdelsområde föreslås upphandlas. Om detta är avsikten anser förvaltningen att det även här bör framgå hur hantering ska ske om kapacitet saknas för att ta emot fler uppdrag hos den

upphandlade leverantören.

För att så många brukare som möjligt ska gör ett aktivt val av utförare anges i förslaget att berörda bör förbereda sig i så god tid som möjligt genom att sätta sig in i de alternativ som finns innan en akut situation uppstår. Förvaltningen instämmer i att staden bör betona detta i sin information till invånarna. Detta innebär att den enskilde måste ha framförhållning i 'att om jag skulle behöva hemtjänst så vill jag ha den utföraren'. Detta ställer höga krav på att bra och tydlig information ges och att den enskilde verkligen förstår informationen.

Paketering av tjänster

I de upphandlingar som genomförs idag hanteras hemtjänst och ledsagning gemensamt inom ett förfrågningsunderlag medan enstaka platser upphandlas separat. Här föreslås ingen förändring vilket förvaltningen ser positivt på.

Kvalitetskrav

Stadsledningskontoret bedömer att det inte finns anledning att revidera stadens krav i någon större omfattning. Om justeringar blir aktuella för att förenkla ansökningsprocessen eller på grund av nya, av kommunfullmäktige beslutade krav, bör ansvaret för dessa justeringar ankomma på stadsdirektören vid utformande av förfrågningsunderlag och annonsering av valfrihetssystemet.

Förvaltningen vill även framhålla att det är viktigt att informationsflödet till förvaltningarna, om förändringar av villkor och krav, fungerar.

Godkännandeprocessen

Stadsledningskontoret föreslår att staden beslutar om godkända leverentörer vid fastställda tidpunkter under året. Stadsdirektören föreslås få besluta om dessa tillfällen som ej bör vara färre än fyra per år och utspridda över året.

Att staden beslutar om godkända leverentörer vid fastställda tidpunkter under året underlättar då flera leverentörer kan antas samtidigt. Förvaltningen anser dock att detta ställer krav på att staden fortlöpande håller stadsdelsförvaltningarna informerade om de förändringar som sker.

Uppföljning och hävning av avtal

Stadsdelningskontoret förslår att stadsdirektören får uppdraget att följa upp leverentörer som godkänns enligt LOV. Här anges att stadsdelsnämnderna har en viktig roll i de uppföljningar som sker på individnivå. Det anförs vidare att stadens nämnder behöver utveckla sitt samarbete så att brister som upptäcks i en del av organisationen sprids till alla berörda för fördjupade kontroller. Det är viktigt att staden och stadsdelarna har en nära samverkan kring uppföljning.

Äldreförvaltningen har det övergripande samordningsansvaret för uppföljning av både ekonomiska, avtalstekniska och kvalitativa krav. Biståndshandläggarna följer upp på individnivå. Verksamhetsuppföljningarna vad gäller kvalitativa krav genomförs i praktiken av stadsdelsförvaltningarna, genom av äldreförvaltningen upprättade, uppföljningsdokument. Varje stadsdel svarar för uppföljning av ett visst antal enheter.

Då LOV underlättar för leverantörer att komma med i valfrihetssystemet ökar förmodligen antalet leverantörer. Detta ställer ökade krav på stadsdelarnas verksamhetsuppföljningsansvar. Förvaltningen vill påpeka att om det tillkommer fler aktörer på

marknaden ökar antalet leverantörer att följa upp vilket medför behov av ytterligare resurser inom stadsdelsförvaltningarna.

Tilläggs tjänster

I samband med den nya lagen om valfrihet föreslås inga förändringar i kommunernas kompetens att sälja tilläggs tjänster till de äldre. Det innebär att det, liksom tidigare, är möjligt för de privata utförarna att erbjuda tjänster som komplement till biståndsbeslutet medan detta inte är tillåtet för de kommunala utförarna. Stadsledningskontoret föreslår inga förändringar av detta då de utförare som önskar erbjuda tilläggs tjänster får kommunicera detta direkt till den äldre samt debitera kunden direkt. Staden varken kan eller bör ha en roll i detta.

Information och kommunikation

I förslaget anges vikten av att staden, när nya utförare får möjlighet att komma in i valfrihetssystemet vid flera tillfällen under året, har rutiner för att uppdatera informationen i ”Jämför service”.

Förvaltningen anser att det är angeläget att information även lämnas på annat sätt eftersom andelen äldre som har tillgång till Internet är begränsad. Alternativa former för information måste utvecklas för att minska risken för att många väljer ickevalsalternativet.

Farsta stadsdelsnämnd

Farsta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 23 april 2009 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Gunnar Sandell m fl (s) och Malin Larsson (v), *bilaga*.

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 30 mars 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till att stadsdirektören får ansvar för att genomföra de justeringar som krävs i förfrågningsunderlag och arbetsprocesser för att staden ska använda LOV.

Förvaltningen instämmer vidare i förslaget att ta fram ett administrativt stödsystem för att underlätta överblicken över vilka leverantörer som finns, när deras avtal löper ut och när de behöver förlängas. Enligt förslaget ska beslutstillfällena inte vara färre än fyra per år och vara utspridda över året. Förvaltningen tycker att det är positivt med fastställda beslutstillfällen under året, men menar att det vore tillräckligt med två tillfällen per år för att underlätta administreringen i systemet samt säkerställa att kunderna får aktuell information om de nya leverantörerna. Förvaltningen betonar vikten av aktuell information till kunderna och instämmer i förslaget att rutiner behöver utarbe-

tas om hur kunden ska informeras om en leverantör blir utesluten ur systemet eller väljer att träda ur.

Förvaltningen menar att uppföljningen av de nya leverantörerna är mycket viktig och är positiv till förslaget att utveckla arbetet med uppföljning av de leverantörer som godkänns enligt LOV.

Den nya lagen kräver ett ickevalsalternativ för de brukare som inte vill välja utförare. Förvaltningen instämmer i stadsledningskontorets påpekande om att det finns en risk för att ett uttalat ickevalsalternativ leder till att färre gör ett aktivt val. I remissen föreslås att ickevalsalternativet för enstaka platser inom särskilda boenden utses genom närhetsprincipen. Förvaltningen vill här betona vikten av att ickevalsalternativet även har en passande inriktning för den äldre.

Ickevalsalternativet gällande hemtjänst och ledsagning bör enligt förslaget utses genom en särskild upphandling enligt lagen om offentlig upphandling. Förvaltningen menar att det är viktigt att ytterligare utreda vad ickevalsalternativet inom hemtjänsten innebär och att det tydligt bör framgå att ickevalsalternativet inte fråntar kommunen det yttersta ansvaret.

Enligt förslaget får leverantörer möjlighet att komma in i valfrihetssystemet vid ett flertal tillfällen under året. Förvaltningen vill uppmärksamma svårigheten för äldre personer att förbereda sitt val i god tid i och med att utbudet av leverantörer kommer att variera över tid.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 21 april 2009 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av vice ordförande Berit Kruse m fl (s) och ledamot Leif Larsson (v), *bilaga*.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 30 mars 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på förslaget att använda lagen om valfrihetssystem för upphandling av privata alternativ inom hemtjänst och vård- och omsorgsboenden. Förvaltningen ser möjligheter att även använda lagen för upphandling av tjänster inom andra verksamhetsområden som till exempel medicinsk fotvård. Förvaltningen ställer sig dock tveksam till att begränsa antalet ansökningstillfällen per år utan anser att leverantörer ska kunna anmäla sig löpande till systemet.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Kungsholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 23 april 2009 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Håkan Wahlén m.fl. (s), Reijo Kittilä (v) och Ingegerd Akselsson Le Douaron (mp), *bilaga*.

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 25 mars 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Stockholms stad har redan idag valfrihetssystem inom hemtjänst och vård- och omsorgsboenden för äldre. Den nya lagen om valfrihetssystem medger enligt stadsledningskontoret (SLK) vissa förenklingar både för staden och för leverantörer och staden bör överväga att nyttja de möjligheter som den nya lagen ger. Till stora delar kan staden fortsätta att arbeta med samma organisation och samma rutiner som tidigare men i vissa delar behöver justeringar göras och det är framför allt dessa som behandlas i SLK:s ärende.

Stadsdelsförvaltningen ställer sig i stora drag bakom stadsledningskontorets förslag till lagen om valfrihets tillämpning i Stockholms stads äldreomsorg och ser positivt på de förenklingar som den innebär. Förvaltningen har följande synpunkter på förslaget:

ickevalsalternativ

Den nya lagen kräver att kommunen som tillämpar lagen har ett ickevalsalternativ för de personer som inte kan eller inte vill välja utförare. Enligt propositionen till lagen ska det finnas ett i förväg bestämt, kvalitativt fullgott alternativ som även ska vara konkurrensneutralt.

För särskilda boenden föreslår SLK att ickevalsalternativet utses genom närhetsprincipen. Det boende som ligger närmast den äldres nuvarande bostad bör vara ickevalsalternativet, oavsett regiform (privat, entreprenad, kommunalt). Förvaltningen utgår från att SLK menar det närmaste boendet med den inriktning som den enskilde har behov av. Vidare bör det klargöras vad som sker om det inte finns en plats ledig i närmaste boende.

När det gäller hemtjänst och ledsagning är, enligt SLK, inte närhetsprincipen tillämpbar. Det finns ingen förklaring i SLK:s tjänsteutlåtande till varför den inte är tillämpbar. SLK föreslår att en särskild upphandling enligt LOU genomförs för att utse ickevalsalternativet. I samma upphandling kan då också "akuttjänster" ingå, dvs det ska finnas en särskilt utsedd utförare som tillgodoser den enskildes behov de första dagarna fram till den valda entreprenören påbörjar sina insatser. Dessa utförare kan också ansöka om att bli godkända enligt LOV. För att ge mindre aktörer möjlighet att delta i en sådan upphandling bör upphandlingen enligt SLK paketeras i mindre geografiska områden, t ex stadsdelsområden.

Förvaltningens uppfattning är att detta förslag om akutinsatser är både byråkratiskt och krångligt samt frångår principen om kontinuitet för den enskilde. Om närhetsprin-

cipen kan gälla även här skulle biståndshandläggaren, precis som idag, kunna kontakta den närmaste utföraren som sedan också skulle kunna fortsätta att hjälpa den enskilde i de fall den enskilde så önskar. Kommer man t ex hem från akutsjukhus och inte tidigare haft hemtjänst känns det tryggt att veta att hemtjänstpersonalen finns i närheten, det är också gott att veta att de som hjälpt mig när jag är som sjukast och de jag lärt känna, kan fortsätta hjälpa mig sedan. Är jag inte nöjd med utföraren finns alltid möjlighet att byta. Förvaltningen är medveten om att detta kanske inte är helt konkurrensneutralt men anser att förslaget om en särskild akut utförare inte är det mest lämpliga sett ur den enskildes perspektiv.

SLK uppmanar den enskilde att förbereda sitt val i god tid genom att sätta sig in i de alternativ som finns innan en akut situation uppstår. Människan fungerar inte på det sättet utan slår ifrån sig och söker information i den stund man behöver hjälp. Ett fåtal personer har en så god framförhållning. Det är därför viktigt att informationen om alternativa utförare är så bra som möjligt och lätt att ta till sig (se vidare längre fram om information).

Oavsett om det finns ett ickevalsalternativ eller inte kommer biståndshandläggarna att fortsätta ha en roll där man ska informera den enskilde och kommer att få svara på frågor om utförarna. Förvaltningen vill poängtera vikten av att biståndshandläggarnas roll även fortsättningsvis diskuteras då de idag får kritik för att styra den enskildes val.

Uppföljning och hävning av avtal

Då alltmer av stadens verksamhet drivs av privata entreprenörer har behovet av uppföljning påtalats. På senare tid har även behovet av att utveckla arbetet med seriositetskontroller uppmärksamats. I remissen påpekas dessutom att stadsdelsnämnderna bör utveckla sitt samarbete så att brister i en del av organisationen sprids till övriga för fördjupade kontroller.

Förvaltningen instämmer i behovet och vikten av att upphandlade verksamheter följs upp. Vi konstaterar dock att för uppföljning fordras personella resurser och de återkommande kraven på uppföljningar är motstridiga mot kravet på att förvaltningarna ska minska sin administration.

Förvaltningen instämmer i att stadsdelsnämnderna har en viktig roll i kvalitetshänsen genom individuppföljning. För att utveckla denna uppföljning måste arbetet med att hitta metoder utvecklas. Vidare skriver SLK att stadens nämnder behöver utveckla sitt samarbete så att brister som upptäcks i en del av organisationen sprids till alla berörda för fördjupade kontroller. För att genomföra detta måste det enligt förvaltningen finnas ett system.

I remissen föreslås att i samband med uppföljning av avtalen bör särskilt de utförare som inte haft några kunder under en längre tid bevakas. Dessa bör särskilt tillfrågas om de önskar kvarstå som möjliga att välja. Om så inte är fallet bör parterna säga upp avtalet. Förvaltningen tycker att detta är ett bra förslag. Det skulle också minska antalet utförare att välja mellan vilket, åtminstone här på Kungsholmen, skulle underlätta den enskildes val. För närvarande finns det finns 52 olika utförare på Kungsholmen.

Behov av systemstöd

En av de större förändringarna som inträder i samband med att LOV införs är att staden kommer att ha en mängd leverantörer med olika avtalstider beroende på när de kommit med i systemet. För att veta vilka leverantörer som finns, när deras avtal löper ut och när de behöver förlängas krävs ett administrativt stöd. I remissen föreslås att ett enkelt system konstrueras i t ex excelformat. Förvaltningen anser att alla avtal ska

läggas in i den avtalsdatabas som staden utvecklat för att göra alla stadens avtal tillgängliga för alla medarbetare.

Information och kommunikation

Enligt LOV ska information lämnas till enskilda om samtliga leverantörer som kontrakt tecknats med inom ramen för valfrihetssystemet. Informationen ska vara saklig, relevant, jämförbar, lättförståelig, och lättillgänglig. Förvaltningen delar inte SLK:s uppfattning att den information som idag finns om utförarna uppfyller dessa krav. Den information som finns i "Jämför service" på stadens hemsida är mycket ojämn. Vissa utförare informerar bra medan andra har mycket knapphändig information. Högre krav måste ställas på utförarna att leverera bra information och att de ska se "Jämför service" som det sätt de kan marknadsföra sig till stadens brukare och att den information som ligger där verkligen ger den enskilde underlag att välja utifrån.

Övrigt

Genom en ändring i socialtjänstlagen blir det möjligt för en nämnd att avvakta med att verkställa ett beslut till dess att den enskilde kan få tillgång till den leverantör han eller hon önskar. Förvaltningen tycker detta är positivt och det kommer att leda till att statistiken över ej verkställda beslut kommer att bli mer med verkligheten överensstämmande.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Norrmalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 23 april 2009 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av vice ordföranden Lars Arell m.fl. (s) och ledamoten Yildiz Kafkas (mp), *bilaga*.

Reservation anfördes av ledamoten Hans Enroth (v), *bilaga*.

Norrmalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 1 april 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser inte att staden i nuläget ska göra en upphandling enligt LOU för att utse ett ickevalsalternativ när det gäller hemtjänst och "akutinsatser". Den nya lagen öppnar möjligheten för betydligt fler aktörer att komma in på marknaden, vilket i sig är positivt. Som förvaltningen ser det bör dock staden vänta med att upphandla dessa tjänster tills man ser hur marknaden utvecklar sig.

I avvaktan på detta anser förvaltningen att kommunens egenregiverksamhet ska utgöra ickevalsalternativet. Det torde också vara av intresse för staden att veta i vilken utsträckning de äldre väljer ickevalsalternativet innan en eventuell upphandling enligt LOU genomförs.

Huvudansvaret för verksamheten ligger, oavsett driftsform, på kommunen som därmed är ytterst ansvarig för att den enskilde får den hjälp han eller hon behöver. Att

åtminstone tillsvidare låta egenregiverksamheten utgöra ickevalsalternativet innebär att kommunen måste upprätthålla kompetens på området och därmed också vara en garant för att den enskilde får sina behov tillgodosedda.

Ett mycket stort utbud av aktörer på marknaden kan göra att den enskilde får svårt att välja, vilket i sin tur kan leda till att många kommer att välja ickevalsalternativet, särskilt i situationer när det uppstår behov av hjälp rätt omgående.

Förvaltningen delar stadsledningskontorets uppfattning att stadens ambition måste vara att den absoluta merparten av de äldre ska göra ett aktivt val av utförare. Det är därför viktigt att den information staden tillhandahåller om olika leverantörer är lättillgänglig och utformad på ett sätt som gör att den enskilde kan jämföra de tjänster olika leverantörer erbjuder. Stora krav ställs också på biståndshandläggarna som måste vara väl insatta i vad som erbjuds på marknaden, när avtal löper ut och liknande.

För att kunna göra jämförelser mellan olika aktörers tjänster är det viktigt att uppföljning av de avtal staden tecknar i enlighet med den nya lagen och uppföljningen av entreprenadavtal och egenregiverksamhet görs på ett likartat sätt.

Stadens äldreomsorgsinspektörer har här en viktig roll och deras uppdrag bör utvidgas i takt med att allt fler aktörer kommer in på marknaden. Det är viktigt att uppföljningsresultat, resultat av brukarenkäter och liknande finns tillgängliga på stadens webbplats och i övrigt presenteras på ett sätt som gör att brukarna lätt kan hålla sig informerade om kvaliteten på de tjänster som erbjuds oavsett i vilken regi verksamheten bedrivs.

Östermalms stadsdelsnämnd

Östermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 16 april 2009 att godkänna och överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Reservation anfördes av vice ordförande Rolf Lindell m fl (s), ledamöterna Marion Sundqvist (mp) och Per Hamnström (v), *bilaga*.

Östermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 20 mars 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen stödjer i stort sett stadsledningskontoret förslag att staden bör nyttja de möjligheter som LOV medger. Det är positivt om ansökningsförfarandet kan bidra till att upphandlingsprocessen förenklas. Förvaltningen ser också positivt på att LOV ger utökade möjligheter för företag att etablera sig och verka inom bland annat äldreomsorgen. Fler utförare leder förhoppningsvis till att företagets innovationskraft ökar då utförarna ska konkurrera om brukaren med en god kvalitet. En generell synpunkt är också att LOV kan vara ett till stor hjälp för de kommuner och landsting som ännu inte har etablerat valfrihetssystem.

För att få ett konkurrensneutralt valfrihetssystem är det, i enlighet med förslaget,

viktigt att priser och andra förutsättningar för utförarna är desamma i entreprenadupp-handlingar enligt LOU som för att bli godkända enligt LOV. Vidare är det viktigt att kravnivåerna inte revideras utan att det är samma krav som idag ställs på utförarna. Förvaltningen ser gärna tydliga krav kring leverantörens tidigare erfarenhet inom området samt personalens utbildningsnivå då en god kvalitet på stöd- och hjälpinsatser många gånger är beroende av personalens kunskap, erfarenhet och förhållningssätt.

I dagsläget finns ca 50 privata hemtjänstföretag som är verksamma inom Östermalms stads-delsnämnd och förvaltningen förmodar att mängden leverantörer kommer att öka i och med tillämpningen av LOV. Det kommer kontinuerligt att tillkomma nya utförare samtidigt som andra faller ifrån. Detta kommer troligen att påverka kontinuiteten för brukarna på ett annat sätt än idag samt ge administrativt och informativt merarbete för stadens biståndshandläggare.

Utvecklingen med ett ökat antal utförare i äldreomsorgen, både entreprenörsdrivna och privata, innehåller många möjligheter men ställer också krav på uppföljning. Det är viktigt att fortlöp-ande arbeta med att förfina och utveckla verktygen för uppföljning och kontroll. Mängden av leverantörer och ständiga förändringar ställer också höga krav på fullgod och uppdaterad information för att pensionärerna ska kunna välja. Det är avgörande att "Jämför service" hålls uppdaterad, dock är erfarenheten är att målgruppen äldre efterfrågar skriftligt material. Förvaltningen befarar att arbetet med att tillhandahålla uppdaterat upptryckt material kommer att öka.

Studier från införandet av kundval inom hemtjänst visar att majoriteten av brukarna ansåg att rätten att få välja är bra. Det kan likväl finnas personer som inte kan eller vill välja och enligt förvaltningens uppfattning är det bra att det upphandlas ett icke-valsalternativ som även kan täcka för akuttjänster.

Kommunstyrelsens pensionärsråd

Kommunstyrelsens pensionärsråd behandlade ärendet vid sitt sammanträde den 14 april 2009 och hade ingen erinran.

Kommunal

Kommunals tjänsteutlåtande daterat den 21 april 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Följande synpunkter kommer ifrån Kommunal i Stockholms stad

- Uppföljning av kvalitét samt av sociala avgifter och skatter
- Ickevals alternativet ska vara i stadens regi
- Vid varje stadsdel måste det finnas minst ett alternativ i stadens egen regi.
- Alla anställda oavsett utförare ska ha rätt och möjlighet att påtala missförhållanden och vanskötsel (Meddelandefrihet).

FAMNA

FAMNA:s tjänsteutlåtande daterat den 23 april 2009 har i huvudsak följande lydelse.

LOU och LOV, sidan 4, st. 3:

Skrivningen ger upphov till frågor. Fortsätter alla entreprenadavtal enligt LOU eller har Stockholms Stad för avsikt att mer och mer gå över till LOV för all verksamhet? Det står också att enstaka platser inom de enheter som arbetar enligt LOU ska kunna köpas genom LOV. På detta sätt blir hela LOV-systemet något slags komplement till LOU och upphandlad verksamhet. Är tanken att den som vinner LOU-avtalet ska kunna erbjuda LOV-tjänster på marginalen? Famna menar att detta kan leda till en icke konkurrensneutral situation, när man både har en entreprenad och dessutom kan fylla eventuella tomma platser genom LOV.

Famna föreslår att Stockholms Stad ser över denna fråga så att de verksamheter som arbetar både enligt LOU och LOV inte får konkurrensfördelar.

LOU och LOV, sidan 5, st. 4:

Här jämför man ett upphandlingsförfarande genom LOU, vilket i huvudsak regleras genom priskonkurrens och en verksamhet som blir godkänd genom LOV och som konkurrerar med kvalitet. Man har för avsikt att göra dessa system likvärdiga när det gäller priser och villkor. Vi ifrågasätter att det går att göra dessa två system konkurrensneutrala.

Famna föreslår att Stockholm Stad ser över vilka konsekvenser det får med både priskonkurrens och kvalitetskonkurrens inom samma verksamhetsenhet och att man arbetar för att få enhetliga system.

Ickevalsalternativ sidan. 5-6:

Den brukare som inte själv väljer boende blir hänvisad till den närmaste utföraren som har upphandlats enligt LOV. Detta ser vi som bekymmersamt. Det närmaste boendet kanske har en profil eller inriktning som inte alls stämmer med brukarens behov.

Famna föreslår att ickevalsalternativet inte är bundet till närmaste utförare utan att man i samförstånd med brukaren hittar bästa möjliga boende.

Aktiva val, sidan 6, st. 5:

Stockholms Stad vill uppmana brukaren att förbereda sitt val i god tid, genom att sätta sig in i de alternativ som finns, innan en akut situation uppstår. Detta går helt i linje med våra åsikter om att det är viktigt med tidiga kontakter mellan brukare och utförare. Trots detta vill vi peka på de begränsningar som systemet redan visat. I många fall blir det ingen verklig valfrihet eftersom brukaren visserligen kan välja men inte ställas i kö förrän ett biståndsbeslut är fattat. Då är situationen ofta akut och man behöver komma till ett boende snarast möjligt. Vår erfarenhet är att kön till det boende man vill komma till då är alldeles för lång och att det inte kommer att finnas någon ledig plats inom rimligt tid. Klienten får då ta ett annat alternativ och valfriheten begränsas kraftigt alternativt är obefintlig.

Famna föreslår att Stockholm Stad utreder möjligheten att i ett tidigare skede få ställa sig i kö till ett boende, för att på så sätt ha en större möjlighet att få komma till det boende man önskar när tiden är inne.

Kvalitetskrav, sidan 7:

Vi stöder förslagen om kvalitetskrav och uppföljning av kvalitet. Det är angeläget med kontinuerliga uppföljningar av samtliga utförare.

I utlåtandet står skrivet om krav på ”utförare” och vi får uppfattningen att man syftar på de privata. Famna menar att samma krav måste gälla alla, såväl privata utförare som verksamheter i egen regi.

Det är oerhört viktigt att Stockolms Stad ser sina båda roller som beställare och som utförare, inte minst med hänseende på konkurrensneutraliteten.

Övriga synpunkter

Biståndsbedömning

Ett stort ansvar ligger på de personer som arbetar med biståndsbedömning. Deras ansvar var redan tidigare stort och i det nya systemet ökar deras uppdrag till att också bistå i valsituationen. Vi vill se att det formas regler så att det blir en samstämmighet bland biståndshandläggarna. Vi vill också att biståndshandläggarna får special kompetens, i det nya uppdraget, att på ett neutralt sätt kunna bistå brukaren i valet av insats eller boende.

Rätten att bo kvar i närområdet om man behöver mer vård- och omsorg

Famna anser att det bör vara en rättighet att man som äldre har möjligheten att bo kvar i sitt närområde även om man behöver mer vård- och omsorg.

Flera av Famnas medlemmar har idag seniorbostäder, trygghetsbostäder och vård- och omsorgsbostäder inom samma område och ibland i samma fastighet. Den som väljer att flytta in i ett seniorboende anser ofta att det är självklart att man om vårdbehovet ökar att får plats på vård- och omsorgsboendet i samma område. Famna anser att kontinuiteten i relationen mellan hyresgästen och hyresvärden samt mellan vårdtagaren och vårdgivaren spelar en viktig roll för kvaliteten av insatserna i äldreomsorgen.

Famna föreslår därför att man utvecklar ett system där den boende kan välja boende-/omsorgskedja i samma område och hos samma utförare. För att upprätthålla individens valfrihet bör systemet möjliggöra byte av boendet under boende-/omsorgskedjan.

RESERVATIONER M.M.

Äldrenämnden

Reservation anfördes av ledamoten Margareta Johansson (v) enligt följande:

Eftersom det är frivilligt att tillämpa Lagen om valfrihet (LOV) för att konkurranspröva verksamhet i egen regi är vi självfallet emot att Stockholms stad beslutar att införa LOV. Vi anser också att den pågående dogmatiska konkurrensutsättningen i staden ska avbrytas. Generell välfärd av hög kvalitet och med stora möjligheter för brukarna att påverka innehållet säkras bäst genom att socialtjänsten är demokratiskt styrd och gemensamt ägd. Det mest angelägna för medborgarna är inte att få fler företag att välja emellan utan att få den vård och behandling som man behöver.

Lagen om valfrihet är en frihetsreform för privata företag att inte behöva teckna kollektivavtal för sina anställda och att bedriva äldreomsorg utan den insyn som finns i kommunal verksamhet. Det är en frihet för privata företag som bedriver äldreomsorg att kunna ha personal som inte har den yttrande- och meddelarfrihet som finns i den offentligt drivna äldreomsorgen. Så kan vi inte ha det. Det är självklart tvärtom så att om man vill att äldreomsorgen ska vara en attraktiv arbetsplats hade krav på kollektivavtal och meddelarfrihet tagits med i lagen om valfrihet.

Det finns många fördelar med den kommunala verksamheten i egen regi, t.ex. att den står för långsiktighet och en god äldreomsorg för alla brukare. Istället för att utsätta personalen och brukarna för de ständiga störningar och orosmoment, avbrott i utvecklingen av verksamheten, som upprepade byten av utförare medför, kan man i lugn och ro koncentrera sig på förbättringar av verksamheten. Kontinuiteten är en viktig kvalitetsfaktor som svårligen kan säkras vare sig i upphandling enligt LOV eller LOU.

I vårt yttrande i kommunstyrelsen över remissen om Lag om valfrihetssystem varnade vi för att kommunerna kommer att få stora svårigheter att ekonomiskt styra och följa upp verksamheten liksom att garantera kvaliteten i vården och omsorgen. Äldreförvaltningen bekräftar våra farhågor om att LOV innebär ökad administration och förvaltning av avtal utan att garantera högre kvalitet än kommunalt driven äldreomsorg. Just nu i dessa tider av finansiell oro är det oetiskt att välja att använda de redan knappa resurserna på sådant som kommer att ge kvalitetssänkningar av verksamheterna. Det finns en koppling mellan äldres valfrihet och resurser. Är det brist på äldreboendeplatser hjälper det ju inte mycket om det finns flera utförare att välja mellan. Eller gäller valfriheten bara den att få ställa sig i kö?

Uppmärksammas bör också att Sveriges Kommuner och Landsting, kommunernas intresseorganisation, inte anser att det är konkurrensneutralt att företag får ha tilläggs-tjänster medan de kommunalt drivna verksamheterna inte får ha det. Vi delar den uppfattningen och ser med oro på att äldreomsorgen alltmer delas upp i ett A- och ett B-lag, där de som har råd kan köpa sig till en bättre vård och omsorg.

Om staden ändå skulle besluta att införa LOV är det otänkbart att delegera beslut om förfrågningsunderlag till stadsdirektören, eftersom de förtroendevalda i sådana fall

inte kan påverka kvalitetsnivån i de upphandlade verksamheterna. Vi anser också att det måste finnas kommunalt drivna ickevalsalternativ i alla stadsdelsområden.

Reservation anfördes av vice ordföranden Leif Rönngren m.fl. (s) samt ledamoten Eivor Karlsson (mp) enligt följande:

Vi föreslår att äldrenämnden beslutar med beaktande av vad som anförs nedan i huvudsak i enlighet med förvaltningens förslag:

LOV handlar om att privata aktörer skall etablera sig på äldremarknaden, detta är precis som valfrihetssystemen en missriktad politik för att skapa trygghet, individualisering och reell valfrihet. Istället för att fokusera på behov utifrån de enskilda äldre hamnar fokus på byråkrati och marknad. Det leder inte till bättre kvalitet, snarare tvärtom.

Nämnden är allvarligt oroad över att förvaltningen tydligt signalerar att detta leder till ökad administration och byråkratisering med flera parallella system för upphandling och konkurrensutsättning. Är det vettigt att mer skattemedel skall läggas på system som leder till sämre kvalitet, ökad administration och att skattemedel förs ut från landet som vinst till multinationella riskkapitalbolag med sin bas i skatteparadis?

Att det bara är privata företag som kan erbjuda tilläggstjänster och inte kommunala verksamheter visar att verksamheterna inte har lika förutsättningar.

Genom lagändring kommer detta valfrihetssystem att möjliggöra att kommunen inte lever upp till den tidigare högt uppställda målsättningen att den enskilde efter beviljat bistånd skall få den hjälp man har rätt till.

Nämnden vill också poängtera att de som står bakom företag som är inne eller vill in på äldremarknaden måste granskas, det räcker inte enbart med att granska företaget.

För att kunna garantera ett konkurrensneutralt ickevalsalternativ måste kommunen alltid garantera en kommunal verksamhet i närområdet, detta för att både upprätthålla den nya lagen och samtidigt garantera valfriheten.

Om staden ändå skulle besluta att införa LOV är det otänkbart att delegera beslut om förfrågningsunderlag till stadsdirektören, eftersom de förtroendevalda i sådana fall inte kan påverka kvalitetsnivån i de upphandlade verksamheterna. Vi anser också att det måste finnas kommunalt drivna ickevalsalternativ i alla stadsdelsområden.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av ledamöterna Mervi Mäkinen Andersson, Lennart Pöppel, Sonja Mogert, tjänstgörande ersättaren Arne Ahlström (alla s), Rosa Lundmark (v) enligt följande:

Lagen om valfrihet (LOV) handlar om att privata aktörer ska etablera sig på äldremarknaden, vilket precis som valfrihetssystemen är en missriktad politik för att skapa trygghet, individualisering och reell valfrihet. Istället för att utgå från de enskilda äldres behov hamnar fokus på byråkrati och marknad. Vi är emot att tillämpa LOV, eftersom vi anser att den pågående dogmatiska konkurrensutsättningen ska avbrytas.

Generell välfärd av hög kvalitet och med stora möjligheter för brukarna att påverka innehållet säkras bäst genom att socialtjänsten är demokratiskt styrd och gemensamt ägd. Det mest angelägna för medborgarna är inte att få fler företag att välja emellan utan att få den omsorg som man behöver.

LOV är en frihetsreform för privata företag att inte behöva teckna kollektivavtal för sina anställda och att bedriva äldreomsorg utan den insyn som finns i kommunal verksamhet. Det är en frihet för privata företag att kunna ha personal som inte har den yttrande- och meddelarfrihet som finns i den offentligt drivna omsorgen. Om tanken är att äldreomsorgen ska vara en attraktiv arbetsplats hade krav på kollektivavtal och meddelarfrihet tagits med LOV.

Det finns många fördelar med verksamhet i egen regi, t.ex. långsiktighet och en god omsorg för alla brukare. Istället för att utsätta personal och brukare för de ständiga störningar, orosmoment och avbrott i utvecklingen som upprepade byten av utförare medför, kan man i lugn och ro koncentrera sig på förbättringar av verksamheten. Kontinuitet är en viktig kvalitetsfaktor som svårligen kan säkras vare sig i upphandling enligt LOV eller enligt LOU.

Om staden ändå inför LOV är det otänkbart att delegera beslut om förfrågningsunderlag till stadsdirektören, eftersom förtroendevalda då inte kan påverka kvalitetsnivån. Vi befarrar att stadsdelsnämnderna inte ska få resurser för att klara de ökade kraven på verksamhetsuppföljningar som blir en följd av LOV. Samtidigt anser vi det vara oetiskt att lägga skattepengar på system som leder till mer administration och mindre insyn. Vi är emot att skattepengar förs från landet som vinst till multinationella riskkapitalbolag med bas i skatteparadis. Även de som står bakom företagen måste granskas, det räcker inte enbart med att granska företaget.

För att garantera ett konkurrensneutralt ickevalsalternativ enligt LOV måste staden enligt vår mening ha kommunal omsorg i närområdet. Uppmärksammas bör att Sveriges Kommuner och Landsting inte anser att det är konkurrensneutralt att företag får ha tilläggstjänster till skillnad från kommunalt drivna verksamheter. Vi ser med oro på att äldreomsorgen alltmer delas upp i A- och B-lag, där de som har råd kan köpa sig till en bättre vård och omsorg

Farsta stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Gunnar Sandell m fl (s) och Malin Larsson (v) enligt följande:

Stadsdelsnämnden avslår förvaltningens förslag till beslut samt anför:

Vi delar inte förslaget om att stadsdirektören ska få mer makt i dessa ärenden, makten ska ligga kvar hos de förtroendevalda i stadsdelsnämnderna. Vi noterar med stor förvåning att de av väljarna förtroendevalda inte vill bestämma, vill använda sitt mandat! Vi ser även negativt på att yttrande- och meddelarfriheten inte tillgodoses i de privat drivna företagen. Vi vill att kraven på kollektivavtal ska finnas med så att konkurrensvillkoren blir lika, så att medarbetarna får goda villkor i arbetet.

Vi delar inte heller uppfattningen att det alltid är bättre med privat driven verksamhet. Vi tror på det gemensamt drivna. I vilket fall anser vi att det ska finnas minst ett kommunalt alternativ i varje stadsdelsområde annars ökar enfalden inte mångfalden.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av vice ordförande Berit Kruse m fl (s) och ledamot Leif Larsson (v) enligt följande:

Stadsdelsnämnden bifaller delvis förvaltningens förslag till beslut samt anför följande:

I vårt gemensamma yttrande i kommunstyrelsen över remissen om Lag av valfrihetssystem varnade vi för att kommunerna kommer att få stora svårigheter att ekonomiskt styra och följa upp verksamheterna liksom att garantera kvaliteten i vården och omsorgen.

Lagen om valfrihet (LOV) ska utgöra ett komplement till Lagen om offentlig upphandling (LOU). Lagen om valfrihet handlar endast om att underlätta för privata företag att starta verksamhet när det passar dem så att de inte behöva vänta på upphandling och har enligt vår mening inget med den enskildes valfrihet att göra.

Risken är stor att vi får en överetablering av företag inom äldreomsorgen.

Detta kan få till följd att alternativet egen regi (kommunen) får ta de stora ekonomiska konsekvenserna och detta på bekostnad av kvaliteten för de äldre.

Med ett system som bygger på Lagen om upphandling (LOU) och ett annat som bygger på Lagen om valfrihet (LOV) ökar risken för betungande administration, svårigheter att följa upp och säkra kvaliteten samt ökade kostnader för godkännande av vissa företag och upphandlingar med andra.

Staden måste istället för att föra in ytterligare osäkra parametrar ha som högsta prioritet att förbättra nuvarande avtal, upphandlings- uppföljnings- och utvärderingssystem.

I övrigt hänvisar vi till vårt tidigare gemensamma yttrande i kommunstyrelsen.”

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Håkan Wahlén m.fl. (s), Reijo Kittilä (v) och Ingegerd Akselsson Le Douaron (mp) enligt följande:

Som stadsledningskontoret konstaterar i sitt tjänsteutlåtande är Lagen om valfrihet (LOV) ett frivilligt verktyg för de kommuner och landsting som vill konkurrenspröva verksamhet som drivs i egen regi. Det finns ingen anledning till att Stockholms stad ska börja tillämpa detta verktyg.

Den pågående dogmatiska konkurrensutsättningen i staden måste radikalt omprövas. Generell välfärd av hög kvalitet och med stora möjligheter för brukarna att påverka innehållet säkras bäst genom att äldreomsorgen är demokratiskt styrd, gemensamt ägd eller drivs i icke vinstdrivande syfte. Det mest angelägna för medborgarna är inte att få fler företag att välja emellan utan att få den vård och behandling som de behöver.

LOV är i första hand en frihetsreform för privata företag som i lagen inte åläggs någon skyldighet att teckna kollektivavtal för sina anställda. De tillåts bedriva äldreomsorg finansierad av skattemedel utan den insyn som finns i kommunal verksamhet. Personalen garanteras inte den yttrande- och meddelarfrihet som finns i den offentligt drivna äldreomsorgen. Om LOV skulle gå ut på att äldreomsorgen ska vara en attraktiv arbetsplats skulle krav på kollektivavtal och meddelarfrihet ha tagits med i lagen. Kommunal verksamhet i egen regi står för långsiktighet och en god äldreomsorg för alla brukare. Istället för att utsätta personalen och brukarna för de ständiga störningar och orosmoment, avbrott i utvecklingen av verksamheten, som upprepade byten av utförare medför, kan man koncentrera sig på förbättringar av verksamheten. Kontinuiteten är en viktig kvalitetsfaktor.

I remissen står att brukare kan vara ovilliga att välja och att man därför ska arbeta för att förmå dem att göra ett aktivt val. Detta visar att hur svårt det kan vara för enskilda brukare, utifrån sina perspektiv att välja utförare. Vissa brukare varken kan eller vill välja. Det behöver man respektera och inte utsätta enskilda för den stress ett framtvungat val kan framkalla. För vems skull ska de välja?

Om LOV införs i Stockholms stad kommer staden att få ännu större svårigheter än i dag att ekonomiskt styra och följa upp kvaliteten i verksamheten. LOV innebär ökad administration och förvaltning av avtal utöver den som redan finns för upphandling av verksamheter enligt LOU samt för uppföljning av dessa. Särskilt i tider av finansiell oro är det oetiskt att använda resurser på sådant som inte kommer att resultera i kvalitetsförbättringar för brukarna.

LOV kräver också att kommunen ska ha ett ickevalsalternativ för dem som inte kan eller vill välja utförare. Inom hemtjänsten föreslår stadsledningskontoret att detta ickevalsalternativ ska upphandlas i konkurrens samtidigt som det ska vara konkurrensneutralt. Ett alternativ som tydligen ingen som kan välja skulle vilja välja. Detta blir fullständigt obegripligt och ökar byråkratin ytterligare.

Sveriges Kommuner och Landsting, kommunernas intresseorganisation, anser att det inte är konkurrensneutralt att privata företag får ha tilläggstjänster medan de kommunalt drivna verksamheterna inte får ha det. Vi delar denna uppfattning. Vi ser med oro på att äldreomsorgen alltmer delas upp i ett A- och ett B-lag, där de som har råd kan köpa sig till en bättre vård och omsorg av de privata utförarna.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av vice ordföranden Lars Arell m.fl. (s) och ledamoten Yildiz Kafkas (mp) enligt följande:

Vice ordföranden Lars Arell m.fl. (s) och ledamoten Yildiz Kafkas (mp) ansåg att stadsdelsnämnden skulle ha beslutat att:

- rekommendera kommunstyrelsen att inte tillämpa LOV, och
- i övrigt anföra följande:

Hela förslaget bygger på en syn på äldreomsorg som en tjänst som tillhandahålls på en konkurrensutsatt marknad. Huvuddelen av de tjänster som levereras är dock en direkt följd av kommunala beslut med stöd av socialtjänstlagen. Det är skattebetalarna som står för kostnaderna, och det är kommunen som gentemot den enskilde har ansvaret för tjänsternas kvalitet. Inget av detta kommer till uttryck i förslaget.

Det är dessutom anmärkningsvärt att det ingenstans i beslutsunderlaget framkommer vilka konsekvenser förslaget får för stadsdelsnämnden. I ett läge då nämnden hanterar stora underskott måste varje verksamhetsförändring noggrant konsekvensanalyseras.

Reservation anfördes av ledamoten Hans Enroth (v) enligt följande:

Eftersom det är frivilligt att tillämpa Lagen om valfrihet (LOV) för att konkurranspröva verksamhet i egen regi är vi självfallet emot att Stockholms stad beslutar att införa LOV. Vi anser också att den pågående dogmatiska konkurrensut-sättningen i staden ska avbrytas. Generell välfärd av hög kvalitet och med stora möj-ligheter för brukarna att påverka innehållet säkras bäst genom att socialtjänsten är demokratiskt styrd och gemensamt ägd. Det mest angelägna för medborgarna är inte att få fler företag att välja emellan utan att få den vård och behandling som man behö-ver.

Lagen om valfrihet är en frihetsreform för privata företag att inte behöva teckna kollektivavtal för sina anställda och att bedriva äldreomsorg utan den insyn som finns i kommunal verksamhet. Det är en frihet för privata företag som bedriver äldreomsorg att kunna ha personal som inte har den yttrande- och meddelarfrihet som finns i den offentligt drivna äldreomsorgen. Så kan vi inte ha det. Det är självklart tvärtom så att om man vill att äldreomsorgen ska vara en attraktiv arbetsplats hade krav på kollektiv-avtal och meddelarfrihet tagits med i lagen om valfrihet.

Det finns många fördelar med den kommunala verksamheten i egen regi, t.ex. att den står för långsiktighet och en god äldreomsorg för alla brukare. Istället för att utsätta personalen och brukarna för de ständiga störningar och orosmoment, avbrott i ut-vecklingen av verksamheten, som upprepade byten av utförare medför, kan man i lugn och ro koncentrera sig på förbättringar av verksamheten. Kontinuiteten är en viktig kvalitetsfaktor som svårtligen kan säkras vare sig i upphandling enligt LOV eller LOU.

Om staden ändå skulle besluta att införa LOV anser vi att det är otänkbart att dele-gera beslut om förfrågningsunderlag till stadsdirektören, eftersom de förtroendevalda i sådana fall inte kan påverka kvalitetsnivån i de upphandlade verksamheterna.

Vi anser också att det måste finnas kommunalt drivna ickevalsalternativ i alla stadsdelsområden.

Östermalms stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av vice ordförande Rolf Lindell m fl (s), ledamöterna Marion Sundqvist (mp) och Per Hamnström (v) enligt följande:

Stadsdelsnämnden föreslås besluta
att avstyrka införandet av LOV samt
att anföra följande:

LOV:s (Lagen om valfrihetssystem) främsta syfte är att underlätta för privata aktörer att etablera sig på äldremarknaden. Istället för att fokusera på behov utifrån de enskilda äldre hamnar fokus på byråkrati och marknad. Det leder inte till bättre kvalitet, snarare tvärtom. Att det bara är privata företag som kan erbjuda tilläggstjänster och inte kommunala verksamheter visar att verksamheterna inte har lika förutsättningar. LOV leder i själva verket till ökad administration och byråkratisering med flera parallella system för upphandling och konkurrensutsättning.

För att kunna garantera ett konkurrensneutralt ickevalsalternativt måste kommunen alltid kunna garantera en kommunal verksamhet i närområdet, detta för att både upprätthålla den nya lagen och samtidigt garantera valfriheten.